

MIREL HORODI

Emil Cioran în limba ebraică

Suplimentul de cultură și literatură al importantului ziar ebraic „Haaretz” din 8 octombrie a dedicat prima pagină, (redactată de Beni Tzipor), lui Emil Michel Sioran, „unul din cei mai mari stilisti ai literaturii franceze din a doua jumătate a secolului XX”. Trebuie să recunosc că mi-a luat ceva vreme, pînă am înțeles, din datele biografice, că era vorba despre Emil Cioran (1911-1995), al cărui nume transcris în ebraică din franceză este... Sioran! Cît privește numele intermediar – Michel, este vorba de o interpretare arbitrară a inițialei M., pe care Cioran a adoptat-o în Franța, fără nici o legătură cu vreun nume. De altfel, așa cum consemnează Sanda Stolojan, în jurnalul ei parizian „Nori peste balcoane”, Cioran se gândise să adopte un pseudonim în Franța (E.M. Foster). Poate pentru a i se pierde urma și a-și crea o nouă identitate...

Dori Manor, autorul cuvîntului introductiv al materialului publicat în „Haaretz” și traducătorul din franceză al aforismelor lui Cioran, scrie: Cioran „a cunoscut în tinerețe operele lui Nietzsche, Dostoevski și Schopenhauer – trei creatori care l-au influențat prin concepția lor pesimistă”. La vârsta de numai 22 de ani, Cioran a publicat prima sa carte intitulată „Pe culmile disperării”. Autorul prezentării notează: „Tînărul Cioran a fost asociat un timp cu oamenii <Gărzii de Fier>, mișcarea naționalistă și xenofobă românească (ca și prietenul său apropiat, istoricul religiilor Mircea Eliade). În 1936 el a publicat „Schimbarea la față a României”, carte în care și-a exprimat concepția sa de natură fascistă ca și ideile sale antisemite”. Autorul prezentării notează că Cioran a eliminat din edițiile următoare toate afirmațiile antisemite.

Dori Manor își continuă informațiile biografice consemnînd că Cioran a părăsit România în 1939, stabilindu-se la Paris, unde a trăit pînă la moartea sa. În Occident a evitat orice activitate politică, devenind „un nihilist jurat”. A trăit modest, aproape ca un ascet, deși făcea parte din celebra „bandă” românească de la Paris, alături de Mircea Eliade și Eugen Ionescu. Printre prietenii săi apropiați erau dramaturgul Samuel Beckett și poetul Henri Michaux. Cioran s-a stins din viață în 1995, suferind de boala lui Alzheimer.

Concluzia lui Manor este că „gînditorul român – care niciodată nu a cerut cetățenia franceză – a fost un scriitor francez de prima mînă și unul din puținii păstrători al stilului rafinat francez în perioada postbelică.” Cărțile sale, care se situează pe granița dintre filosofie și literatură, cuprind cu precădere aforisme, domeniu în care Cioran a excelat. „Opera lui Cioran, concludă Manor, se caracterizează prin scepticism extrem și pesimism fără limite, dar în același timp găsim în ea un umor subțire, care o umanizează și o bogăție lexicală deosebită”.

„Haaretz” publică în traducere ebraică 61 de aforisme din capitolul „Timp și anemie” din volumul „Silogismele amărăciunii (1952). Public mai jos cîteva din aceste aforisme, în traducere românească: Paloarea ne arată în ce măsură corpul înțelege sufletul; Toate apele au culoarea înecului; Plictisul este anxietate în stare de incubație; Depresia este ură în stare de vis; Într-o lume fără melancolie privighetorile ar începe să scuie; Boala unui om se măsoară prin frecvența cuvîntului „viață” din vocabularul lui; Interesul pe care îl arătăm timpului provine din snobismul bolnavilor care nu au leac; Dacă ai fost odată în viață trist fără motiv, ai fost, fără să știi, trist fără motiv, toată viața; Necazurile spre deosebire de plăceri, nu te satură; Tristețea: o poftă pe care nici o nenorocire n-o satură; Disperarea este impertinența necazului, o formă de provocare, o filosofie pentru perioade fără rușine.

La sfârșitul acestor însemnări, nu pot să nu mi exprim satisfacția că Emil Cioran, filosof fără sistem, moralist cinic, sceptic nevindecabil, „nihilist jurat” al secolului său, „marele stilist francez de origine română”, este făcut cunoscut, acum, publicului cititor de limbă ebraică, în paginile unuia din cele mai importante ziare din Israel, fără a se ascunde „păcatele angajării sale legionare din tinerețe”.

OBSERVATOR CULTURAL, nr.185/ 2-8 oct. a.c. oferă o relatare a lui Ovidiu Șimonca despre Zilele Culturale Românești din Bazinul Ruhrului, în care se aduc severe critici Institutului Cultural Român, pentru modul de organizare. Liviu Cangeopol aduce omagii lui Paul Goma cu prilejul împlinirii a 73 de ani de viață a fostului dizident anticomunist, actualmente locuitor la Paris, care, nu se știe exact de ce, nu vine nici în vizită în țară, probabil supărat pe mulți confrăți. Din apologia făcută de Cangeopol lipsește un amănunt: scriitorul a intentat un proces unor persoane juridice (Administrația Prezidențială, Federația Comunităților Evreiești, redacția Observatorului cultural s.a.) și fizice (jurnaliști, scriitori, unii chiar foarte cunoscuți) sub motivul că el, Paul Goma a fost numit „antisemit”, ceea ce îi aduce daune morale. Cine va citi, chiar pe Internet, *Săptămâna Roșie*, care a ajuns la 452 de pagini (rivalizează, oare, Goma, cu Soljenitin?), va înțelege, credem, cum stă chestiunea. Numărul „părăților” este de 24. Liviu Cangeopol deplânge degradarea situației în România de azi. Ce propune el? Sau omagiatul Goma, ca adevărat, unicul dizident cunoscut în România anilor '70? În numărul din 9-15 oct., Geo Șerban scrie despre revista *Unu* din interbelic, despre Sasa Pană și Geo Bogza. Cezar Gheorghe semnalează un roman de excepție al lui Jonathan Safran Foer, *Totul este iluminat*, despre un american care caută în Ucraina urmele antecesorilor săi, evrei uciși în Holocaust. Un roman despre omenie și neomenie, despre suferința oamenilor, indiferent de etnie, dintr-o vină absurdă, aceea de a fi evreu. În numărul din 23-29 oct. aflăm despre prezența lui Norman Manea la Târgul de Carte de la Frankfurt, despre apariția unei cărți a lui Liviu Ornea, matematician și publicist, fiul regretatului Z. Ornea, născut la 14 iulie 1960. Cartea are titlul *Varietăți conexe* (Editura Curtea Veche). Numărul din 30 oct. aduce un omagiu, pe patru pagini, recent dispărutului cărturar de prestigiu, prof. dr. Dan Horia Mazilu, fost decan al Facultății de Litere, specialist în slavistică, bizantologie, literatură veche românească. Despre devastarea Cimitirului Evreiesc din Șoseaua Giurgiului (22-23 oct. a.c.) scrie Riri Sylvia Manor, medic și scriitor israelian de limbă română, sub titlul *Cele trei morți ale bunicii*. Era necesar, credem și un comentariu din partea redacției.

Revista 22. În numărul din 7-13 oct., Gh. Schwartz ne atenționează, mai bine zis ne întristează, cu o analiză la obiect, a crizei presei culturale din România, care se difuzează tot mai greu, fiind concurată de rechini politico-economici, stare mai gravă decât existența cenzurii ideologice pece-riste. Foarfeca economică taie tot, fără discernământ. În același număr, Andrei Oișteanu încearcă o deblocare a situației create prin conflictul dintre Mihai Șora și Mircea Martin, privitor la editarea operelor lui Benjamin Fondane (Fundoianu). În 14 oct. Gabriela Adameșteanu scrie despre *Sertarele exilului*, cartea de dialog Manea – Volovici. (Editura Polirom) Numărul din 28 oct. ne informează despre sesiunea inaugurală a Institutului de Istorie a Religiilor, al cărui director este Andrei Pleșu. Revista continuă să facă reclamă Editurii Antet, editură ce s-a remarcat, în anii ei de existență, prin cărți cu vădit caracter antieuropean, antiamerican, antiisraelian (și, evident, antisemit), autorii cultivați de această casă de edituri fiind Gustave Le Bon, Nae Ionescu, Vlad Hogeia, Norman Finkelstein cu cartea sa de mizeră notorietate *Industria Holocaustului*, teorii conspiraționiste, prolegonare (Nae Ionescu) ș.a. Regretabil. Daniel Cristea Enache scrie despre romanul lui Nicolae Breban, *Ingerul de ghips*, oferind și un citat masiv din carte. Bianca Burța-Cernat evocă o scriitoare cvaziuitată, Cella Serghi, care merită reinte-grată în galeria prozatorilor valoroși ai literaturii române. A fost în relații apropiate cu Camil Petrescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian (acesta o amintește în *Jurnal*).

ROMÂNIA LITERARĂ a împlinit 40 de ani de existență (serie nouă). Felicitări! Revista își menține stacheta ridicată prin semnături de prestigiu, Dimisianu, Alex Ștefănescu, Ștefan Cazimir, Mircea Mihaieș, Gabriela Melinescu, Ilie Constantin, Barbu Cioculescu, ca și regretatul Lucian Raicu, prezent mereu prin scrisorile sale dintr-un Paris pe care l-a părăsit de mult pentru un Paris din Ceruri. Reținem *Canetti și Pascal*. Sorin Lavric scrie despre Vladimir Tismăneanu, admirația celor doi fiind reciprocă. „Irepetabilul trecut” nu este o carte „blândă” cum încearcă Lavric să ne explice, ci o ruptură cu un trecut care pentru părinții lui V. Tismăneanu, vrem, nu vrem să recunoaștem, a constituit o iluzie fundamentală, iar cine nu trăiește și cu iluzii ajunge la marasm, credem noi. Vorbim despre psihologia unor oameni, nu despre ce este corect politic. Este semnalată recenta carte a lui Mirel Brateș *Clarenfeld, evreul necesar*, care nu este dintre cărțile reușite ale autorului, ci un remake din două cărți anterioare. Ioana Părvulescu îl evocă pe Eugen Ionescu, un personaj și un scriitor ineputabil prin moștenirea lăsată.

DILEMA VECHE din 2 oct. oferă, pe lângă multe alte articole de interes, o tabletă în stil Radu Cosașu, scrisă de el însuși, „De Anul Nou la evrei”, referindu-se la vizitele scriitorului în Israel, la rude, în urmă cu 16 ani. Anul Nou evreiesc s-a sărbătorit la 29 septembrie 2008, fiind anul de la Facerea Lumii 5769. În numărul din 16-22 oct. Dan Shafran declară: „Cultura românească este considerată un fenomen în Suedia”. Dan Shafran s-a născut în 1948, în România, fiind rudă cu fostul Sef Rabin dr. Alexandru Șafran. Este director al ICR din Stockholm, traduce din scrierile a numeroși autori români și este, el însuși, scriitor.

IDEI ÎN DIALOG nr. 10 (49)/2008 se încheie (din modestie, probabil) cu eseu directorului publicației, H.R. Patapievi, *Valorile Europei*, temă generoasă, dar și provocatoare de scepticism, deci, dificilă. Tot la finele revistei citim un eseu al lui V. Tismăneanu, despre intelectualii din Europa de Est, legăturile care se refac cu greu dintre Estul socializat și politizat și Vestul care se acomodează cu prezența unor noi concepții post-comuniste, de o mare diversitate. Interesant articolul lui Mircea Mihaieș despre Leon Wieseltier, scriitor american, care a scris proza *Kadish* (în ebraică este rugăciunea pentru cei morți). Mihai Neamțu îl prezintă pe Carl Schmitt, autor la modă, între teologi și filosofi, care se referă la relația dintre politică și religie. Dar nu este numai acest aspect – Carl Schmitt a fost de trei ori încarcerat, după căderea celui de-al Treilea Reich, el fiind un funcționar superior al magistraturii, sub Hitler, specialist în drept civil. Ce putea fi mai rău pentru un jurist cu înalte studii? Valentin Constantin îl numește „omul fără calitate” (ar fi fost mai exact, poate, „fără calități”, după romanul lui Robert Musil – n.n.). Marius Balan vede oarecum diferit personalitatea lui Schmitt, aducându-i elogii, de parcă regimul nazist și dictatura personală a lui Hitler s-ar fi putut baza pe un drept constituțional, în condiții normale. Există o confuzie în aceste încercări de a trezi interesul unor cititori. Ernst Jung, cu care Schmitt a fost, se pare, în relații amicale, a detestat regimul, deși era militar și trebuia să se supună unui regulament. Georgiana Perlea scrie despre un troțkist refugiat în Franța, din Grecia, Cornelius Castoriadis. Considerat un teoretician mai radical decât Sartre, a făcut oareșce valuri în lumea intelectuală pariziană. Oricum, extremismul său nu este un reper rațional pentru un viitor cetățean al Europei. Mai semnează Alex leo Șerban, Sorin Lavric ș.a.

VIATA ROMÂNEASCĂ nr.10/2008, destul de voluminoasă, peste 100 de pagini, dar subiecte restrânse, puține semnături. Reținem prezentarea și traducerea lui Leo Butnaru din Marina Tsvetaeva, evocarea unei artiste, Martha Wilson, de la New York, semnată de Valery Oișteanu, nume rar întâlnit la noi, de ani de zile, o „rara avis”, poet în acel mare și zgomotos oraș. Revista – cu un trecut impunător, cu o istorie neprețuită la justa-i valoare – este destul de puțin vizibilă în peisajul presei actuale, culturale, deși competența redactorilor nu poate fi pusă la îndoială.

CONVORBIRI LITERARE nr.9/2008, o revistă de tradiție, cu multe subiecte. Reținem elogiul adus de Vasile Andru *Istoriei literaturii* a lui Marian Popa, cea mai voluminoasă lucrare de acest gen după G. Călinescu. Ceea ce se poate reproșa lui Marian Popa este o excesivă politicizare și „etnicizare” a istoriei despre scriitori, unii români, alții maghiari, evrei; se subliniază rolul fiecărei etnii, ceea ce, credem, compromite în bună măsură ideea de obiectivitate, pe lângă erori inerente la un număr impresionant de scriitori pomeniți, de ordinul sutelor, poate al miilor. Mai semnează Dan Mănuță (despre Sebastian), Ion Papuc, despre comunism, Adrian Dinu Rachieru, despre Celan, Daniela Petroșel despre Cioran, Tiberiu Brăilean despre Școala de la Frankfurt. Cassian Maria Spiridon conduce o revistă de interes național.

POEZIA nr.3 (45)/2008, revistă trimestrială, cea mai generoasă revistă pentru poeți, condusă de același C.M. Spiridon merită un elogiu, poeți noi, traduceri din cei consacrați, eseuri, poeți de pe alte meleaguri, recenzii. Greu să cităm ceva, totul este *high level*.

MAGAZIN ISTORIC din octombrie a.c., cu o difuzare extrem de... difuză, din motive independente de realizatori, oferă multe informații. Menționăm comunicarea lui Manase Radnev, preluată din The Sunday Times Magazine. Despre un spital evreiesc în capitala Reichului nazist, condus de un colaboraționist, dr. Walter Lustig. Naziștii protejau un număr de evrei, pentru eventualitatea unor tratative cu Aliații. O pagină cu totul inedită.

CULTURA din 9 oct. propune câteva cărți – *Accidentul* de Mihail Sebastian (Editura Minerva), *Jurnal moscovit* de Walter Benjamin (Editura Ideea Design, Cluj). Mihai Iovănel scrie despre Sebastian și Eliade, temă des abordată. Comentariul nu pare a aduce noutăți. Este tragedia unei prietenii distruse de extremismul politic al unuia dintre personaje. Vasile Andru reia și în CULTURA diatribele adresate controversatului (eufemistic vorbind) Marian Popa. Despre Proust scrie cu aplicație Rodica Grigore.

APOSTROF (Cluj) nr.10/2008 conține, printre alte articole, o prezentare a cărții lui Mircea Tuğlea, *Paul Celan și avangardismul românesc* (Editura Pontica). Semnează prezentarea Ștefan Borbély, care apreciază „opțiunea tematică dificilă” a autorului, nivelul intelectual al tratării temei. Ciprian Bota îl omagiază pe Ion Ianoși, la împlinirea vârstei de 80 de ani. Filosof, scriitor, traducător, Ianoși a fost omagiat în câteva publicații. Ne alăturăm urărilor de viață rodnică.